

Luka Popov o vjeri i znanosti: Što im je zajedničko, a po čemu se razlikuju?

bitno.net/academicus/znanost/luka-popov-o-vjeri-i-znanosti-sto-im-je-zajednicko-a-po-cemu-se-razlikuju/

April 30, 2021

U svom nastojanju da dođe do spoznaje stvarnosti koja ga okružuje, čovjek se koristi različitim metodama spoznaje. U ovom tekstu, prvog u nizu tekstova u kojima ćemo promišljati o odnosu znanosti i vjere, usporedit ćemo dvije vrste spoznaje stvarnosti: spoznaje putem primjene znanstvene metode i spoznaje putem prihvatanja činjenice Božje objave ljudima.

Piše: Luka Popov

Foto: Shutterstock

Znanstvena metoda i načelo opovrgljivosti

Kada govorimo o znanosti, ili konkretnije o prirodnim znanostima, onda govorimo o spoznaji koja se stiče putem tzv. *znanstvene metode*. U temelju znanstvene metode jest *empirijsko opažanje* na kojem počiva svaka znanstvena tvrdnja. Bilo pasivnim promatranjem prirodnih pojava ili njihovom reprodukcijom u kontroliranim laboratorijskim uvjetima, svako znanstveno istraživanje počinje s opažanjem, bilježenjem i kategorizacijom opazivih fenomena. Nakon što se skupi dovoljan broj empirijskih

podataka, znanstvenik počinje uočavati neke zakonitosti i pravilnosti te počinje formulirati hipoteze, modele i teorije. Jednom kada je hipoteza postavljena, svako novo opažanje testira zadanu hipotezu, te ju u konačnici ili potvrđuje ili opovrgava.

Na primjer, fizičar može na temelju opažanja gibanja i sudara biljarskih kugli formulirati hipotezu o zakonu očuvanja količine gibanja (suma umnožaka masa i brzina jednaka je prije i poslije sudara). Jednom kada je hipoteza postavljena i predstavljena znanstvenoj zajednici, zadatak drugih znanstvenika jest da je pokušaju opovrgnuti. To znači da će znanstvenici diljem svijeta pokušavati osmisliti i izvesti eksperimente koji bi opovrgnuli postavljenu hipotezu ili ukazali na njezinu nedostatnost. Dok god se ne nađe opažanje koje bi proturječilo postavljenoj hipotezi dotle ona „ostaje na životu“. No ako se u bilo kojem trenutku opazi nešto što proturječi postavljenoj hipotezi, ista se mora odbaciti. Na to je mislio i Albert Einstein kada je jednom prilikom izjavio: „Nijedan eksperiment ne može dokazati da sam u pravu; dovoljan je samo jedan da dokaže da sam u krivu.“

I ovo nas vodi do jednog vrlo važnog zaključka, a to je da je znanstvena spoznaja prvenstveno negativna. Znanstvena metoda ne može nikada dokazati hipotezu, najviše što se za bilo koju znanstvenu tvrdnju može reći jest da ona još uvijek nije opovrgnuta. Zato će Karl Popper, glasoviti filozof znanosti, upravo ovo svojstvo opovrgljivosti (falsifikabilnosti) iskoristiti kako bi definirao znanstvenu tvrdnju. Prema Popperu, tvrdnja se može smatrati znanstvenom samo ako je moguće osmisliti eksperiment koji bi ju načelno mogao opovrgnuti. Drugim riječima, znanstvene tvrdnje po samoj svojoj definiciji nisu konačni iskazi o zbilji, već odraz trenutnog konsenzusa znanstvene zajednice o tome da neka tvrdnja još uvijek nije opovrgnuta.

Vjera, objava i dogme

Kao što se znanstvena metoda prije svega temelji na empirijskom opažanju, tako se vjera temelji na činjenici Božje objave ljudima. Iako se sama činjenica postojanja jednog Boga kao primarnog počela i neuzrokovanog uzroka svega što postoji može spoznati isključivo korištenjem razuma (kao što je to npr. učinio Aristotel, čije će argumente sv. Toma Akvinski kasnije uobličiti u svojim „Pet puteva“), postoje i oni aspekti duhovnih stvarnosti koje ne bismo mogli spoznati da nam ih Bog nije odlučio objaviti.

Božja objava dogodila se u povijesti i proučavajući tu povijest (koju teolozi obično nazivaju „poviješću spasenja“) možemo spoznati sadržaj Božje objave koja počinje sa starozavjetnim patrijarsima, kraljevima i prorocima, da bi se u svojoj punini očitovala u Isusu Kristu koji je svoj nauk povjerio apostolima. Objava je dovršena smrću posljednjeg apostola, što znači da je do tog trenutka Bog objavio čovjeku sve što mu je htio objaviti. Poslanje Crkve sastoji se u tome da se polog vjere koji je Krist povjerio apostolima sačuva cjelovitim i netaknutim, te učini dostupnim svim ljudima u svim vremenima. Kršćani vjeruju da je Crkvi za to poslanje dana posebna pomoć Duha Svetoga, koji jamči nezabludivost crkvenog Učiteljstva kada god konačno naučava o stvarima koje se tiču vjere i morala.

Objavu se nipošto ne smije poistovjetiti s Biblijom ili Svetim Pismom u kojem je zapisan samo jedan dio onoga što je Krist objavio apostolima. Drugi dio, tzv. Sveta Predaja, sadržana je u otačkim spisima iz prvih stoljeća kršćanstva, liturgijskim tekstovima, svetim ikonama i drugim oblicima usmene i pismene predaje.

S vremena na vrijeme, Crkva osjeti potrebu neke od objavljenih istina definirati na svečani način, i tako nastaju dogme. Dogme se proglašavaju obično u vremenima kada se pojave struje krivovjernih učenja koje bi kršćane mogle dovesti u nesigurnost i potaknuti sumnju u objavljene istine vjere. Nisu sve vjerske istine definirane kao dogme, niti je nužno da tvrdnja bude dogmatski definirana da bismo ju smatrali vjerskom istinom.

Iako se danas o dogmama često govori u negativnom kontekstu, treba shvatiti da nam upravo dogme omogućavaju sigurnost spoznaje onih duhovnih stvarnosti koje ne bismo uspjeli spoznati koristeći se isključivo razumom. U jednom od svojih razgovora Joseph Ratzinger usporedio je dogme s otvorenim prozorima koji nam omogućavaju pogled na nebo, potpuno suprotna slika od pogrešnog shvaćanja da dogme sužavaju ili čak onemogućuju puninu spoznaje.

Zaključak

Vidimo dakle da znanost i vjera dijele puno zajedničkih karakteristika. I jedna i druga teže spoznaji objektivne stvarnosti, nečega što se nalazi izvan nas, istina koje ne možemo promijeniti, ali ih možemo spoznati. Zbog toga i znanost i vjera traže izvor podataka u onom vanjskom: znanost u opažanju prirodnih fenomena, vjera u sadržaju objave koja dolazi od Boga. U oba slučaja ključno je korištenje razuma: dok se znanstvenik koristi razumom da bi od empirijskih podataka došao do formulacije hipoteze i zakonitosti, vjernik se koristi razumom da bi bolje razumio sadržaj objave i spoznao implikacije objavljenih istina.

S druge strane, za razliku od znanstvenih tvrdnji koje po svojoj definiciji uvijek mogu biti opovrgnute i modificirane, vjerske istine – budući da dolaze od Boga koji se ne mijenja – ne mogu biti ni promijenjene niti modificirane. Jednom proglašena dogma nikada ne može biti opozvana ili izmijenjena.

No što ako se dogodi da se znanstvena tvrdnja nađe u proturječju s objavljenom istinom? O tome više u idućem tekstu.

**Članak je dio niza “Odnos vjere i znanosti”, a objavljen je u sklopu projekta poticanja kvalitetnog novinarstva Agencije za elektroničke medije. Dozvoljeno je prenošenje sadržaja uz objavu izvora i imena Autora.*